

Inhoud:

- ◆ Van de redactie
- ◆ Ook de Amandelboom geveld
- ◆ De Buitenplaats Hoolendregt
- ◆ Opdat wij blijven gedenken

Redactie:

H. Hoogenhout
G. van der Most
D. L.H. Slebos
W. W. Timmer

Redactie secretariaat:

G. van der Most,
Papehof 9
1391 BD Abcoude

Druk:

Drukkerij Palteam

ISSN: 1569-6146

Prijs losse nummers € 4,-

Van de redactie

Iedere vereniging passeert in haar bestaan markante momenten. Voor onze vereniging was dat dit jaar 6 mei, de ondertekening van het huurcontract met de gemeente voor de huur van een depotruimte in het Fort van Abcoude. Het tweede moment was de start van het opknappen van deze ruimte op vrijdag 15 oktober j.l.

Het voorbereidende werk was gedaan door de vrijwilligers van de Stichting Fort van Abcoude. Zij hadden er voor gezorgd dat de binnenvensers waren gedicht en dat er een passende toegangsdeur aanwezig was. Op genoemde vrijdag werd begonnen met het schilderen van de ruimte. Met hulp van onze leden de heren Arie Zuidervliet en Peter Karthaus en assistentie van enige bestuursleden werd energiek de verfkwest ter hand genomen. Twee weken later mochten wij van ons lid dhr. Wouter Balk uit Baambrugge een hoeveelheid prachtige Heugafeld vloertegels ontvangen. De schenker was zo vriendelijk om ze zelf te komen leggen! Inmiddels zijn wij voorzien van tafels, stoelen en boekenkasten. Giften als een stofzuiger, een computer enz werden dankbaar in ontvangst genomen. Dankzij de automatische ontvochtiger die de Kring heeft aangeschaft behoeven wij ons geen zorgen te maken over de relatieve vochtigheid. Deze bedraagt nu constant zo'n 55% bij een temperatuur van 17°C. Ideaal voor het opslaan van

Ligterink

Buitenplaats Hoolendregt

Teunis de Pijper

In dit nummer

boeken, dia's, krantenknipsels etc. De komende weken zal de verzameling van de Hist.Kring, die nu nog berust bij de Openbare Bibliotheek en diverse bestuursleden, geleidelijk worden overgebracht naar onze depotruimte. De toegankelijkheid van de collectie wordt hiermede verder verbeterd. Als u niet kunt wachten tot de eerstvolgende openstelling van het Fort, kunt u contact opnemen met onze deponhouder, dhr. Wim Timmer.

Bestuursleden Ger van der Most en Wim Timmer steken de handen uit de mouwen.

295.—ALMOND.
AMYGDALUS COMMUNIS. G. 1256.

297.—ALMOND.
AMYGDALUS COMMUNIS. Z. 135.
Pale red, white. 20 ft. Fl., 1½ in. Mar.—Ap.

Ook de Amandelboom geveld!

Ongeveer een jaar geleden schreven wij een artikel over het verdwijnen van de schoenwinkel van de fam. Gorlee. De slotzin luidde: Hoeveel zullen er nog volgen?

We konden niet bevroeden dat er in 2003 nog een oude middenstandszaak zou verdwijnen. Op 31 december 2003 sloten Ton en Lenie Ligterink definitief de deur van hun winkel aan de Voordijk 23. Hiermede werd een ruim tweehonderd jaar durende uitoefening van het bakkersbedrijf op deze plek beëindigd.

De eerste vermelding stamt uit 1781. Ene Bruijn de Boer verhuurt dan voor een periode van drie jaar aan zijn zoon Gerrit de Boer: "Een huijs, schuur en erve zijnde een broodbakkerij aan de Amsterdamsche trekvaart onder Abcoude Proostdij. Thans bij den huurder bewoond en in huur gebruikt

wordende met alle de bakkers en winkelgereedschappen. De huurprijs bedraagt fl 60,— per jaar". Deze omschrijving geeft aan dat er al eerder een bakkerij was gevestigd!

In 1783 wordt Gerrit eigenaar na een boedelscheiding die plaats vond na het overlijden van zijn vader. In 1791 verkoopt hij zijn affaire voor fl 3.000,— aan Jacobus van der Meij, een graanhandelaar uit Utrecht. Wie er in de periode 1791 – 1794 brood bakte is niet duidelijk. Mogelijk was dat al Herman Hendrik Geils. Deze wordt in 1794 eigenaar en is dan Meester broodbakker te Abcoude. De zoon van Herman Hendrik Geils genaamd Pieter (1803-

Cornelis Ligterink weegt het dagelijkse brood af.

1860) neemt de zaak van zijn vader over. Hij was getrouwd met Gijsje van de Vegt.

Brood werd in zijn periode nog net zo gebakken als in de voorgaande eeuwen. Het meel kwam van de windkorenmolen

die aan de Angstel stond. Hij moest regelmatig met een zak graan uit eigen voorraad naar de molen om dat daar te laten malen. De molenaar mocht nl. niet in meel handelen en ook geen meel in de molen hebben. Omdat meel maar een paar dagen houdbaar was, moest hij meerdere malen per week naar de molen. Deze zelfde regels waren van toepassing voor boeren buiten het dorp die vaak nog zelf brood bakten. In zijn jonge jaren zal hij nog veel roggebrood hebben gebakken, maar in de tweede helft van zijn eeuw

De familie van bakker Cornelis Ligterink te Abcoude.

Zittend v.l.n.r.: Alida Maria L. (1904 -), Sophia Frederica (1902 -), Geertruïda Hendrika (1905 - 1998), Barendina Juliana (1909 -), Cornelis (1907 -)

Staannd v.l.n.r.: Roelof Hendrik Frederik (1899 -), Lambert Sander (1903 - 1966), Sara Christina Maria (1893 -), Aart Antonie (1914 - 1985), Onbekend, Cornelis (1862 - 1932), Barendina Juliana Petri (1868 - 1934)

werd de markt overstromd met de kwalitatief betere Amerikaanse tarwe. Niet alleen de plaatselijke elite schakelde over op tarwebrood, maar ook de dagloners en de eenvoudige handwerkslieden.

In 1842 is Pieter Geils een bedrag van fl 240,- schuldig aan de plaatselijke korenmolenaar Dirk de Koning. De schuld is kennelijk te hoog opgelopen en Dirk verlangt en krijgt een onderpand in de vorm van een stuk grond of tuin ter grootte van zes aren en twintig centiarenen aan de Achterdijk (thans Heinkuitenstraat).

Een zekere bescherming tegen concurrentie van buiten de gemeente blijkt uit de gemeentelijke verordening uit 1855, waarin vastgesteld wordt dat meel en gebak van elders ingevoerd, onderhevig is aan belasting.

Ton en Lenie Ligterink

Er was nog weinig gemechaniseerd. Een van de vermoeiende werkzaamheden was het kneden van het deeg. Een deskundige schrijft hierover in 1862:

“Dat vermoeiende heeft vooral betrekking op het kneden van roggebroomd, en het is niet alleen het vermoeiende dat naar machinale middelen tot kneden doet omzien, maar vooral het vieze, daar dit werk door de bak-

kers en hun knechts genoegzaam overal en altijd door treden met de voeten plagt gedaan te worden en te platten lande in vele streken nog gedaan wordt, ook in huisgezinnen waar men

zelf bakt, en waar dus b.v. de boerenknechts..... Het is inderdaad walgelijk.”

Het brood werd gebakken in een zogenaamde direct gestookte oven, d.w.z. een oven waarbij in de bakruimte werd gestookt! Deze hadden een tamelijk vlak afgedekte, uit vuurvaste steen samengestelde ruimte, waarin hout, takkenbossen, turf, zaagsel of krullen werden gestookt. De rook ontweek uit de ovenmond en werd dan opgevangen door een kap en afgevoerd door de schoorsteen. Wanneer de oven enige tijd was gestookt, werd het vuur er uitgehaald en de oven uitgedweild. Door de in de stenen wanden, vloeren en zoldering geaccumuleerde warmte, werd het deeg tot brood gebakken. Na een paar baksels was de oven afgekoeld en moest hij opnieuw heet gestookt worden. Na het broodbakken werd de nawarmte gebruikt voor pro-

ducten die met minder hitte konden volstaan.

Bij bakker Geils verkeerden nogal eens inwonende bakkersknechts en leerlingen. Ze kwamen dus niet alleen om te leren maar waren ook welkom als menskracht.

Na zijn overlijden in 1860 staat zijn echtgenote ingeschreven als bakster. In 1864 komt Roelof Hendrik Frederik Petri uit Amsterdam naar Abcoude. Deze bakker, geboren in 's Heerenberg, huwt in 1866 met Sophia Fredrica Geils, jawel: de dochter van de overleden Pieter Geils!

Niet alleen bakkersknechts vonden onderdak maar ook anderen. Zo woonde de vroedvrouw Jacoba Frederiks voor haar huwelijk met tuinman Dirk Lefeber vanaf 1879 ook nog ruim acht maanden in bij onze bakker.

Bakkersknechten en bakkersdochteren onder één dak leverde ook nog wel eens toekomst op. In 1898 huwt Berendina Juliana Petri, de dochter van de bakker, met Cornelis Ligterink (1862 – 1932) die dan bakker is in Amsterdam. In 1900 vestigt hij zich in de bakkerij op de hoek bij de Heinkuitenbrug. Op 20 april 1900 koopt Cornelis Ligterink de bakkerij van zijn schoonvader voor een bedrag van fl 4.000,—. Vijf dagen later heeft hij een zelfde bedrag geleend van zijn schoonvader! Een broer van Cornelis/Kees zal later een bakkerij in Rotterdam bezitten.

Tot aan het begin van de eerste wereldoorlog zullen er tien kinderen Ligterink in het huis worden geboren.

De zaken gaan kennelijk goed, want in de zomer van 1911 wordt de bakkerij verbouwd en voorzien van een heteluchtoven. Dit soort ovens werd nog

Voordijk 23 : De bakkerswinkel aan de Voordijk voor de oorlog.

wel met hout, turf of steenkool verwarmd, maar niet in de bakruimte. De vernieuwing zat hem in de circulatie van de hete lucht door de oven. Het brood werd hierdoor gelijkmatiger gebakken en voorzien van een lekker knappend korstje. Het bakken werd een stuk zindelijker en er kon continu worden gebakken. Dit was vooral belangrijk, omdat de werktijden van de bakkersgezellen werden ingekrompen. De hete luchtoven bevond zich in het souterrain waar later mevr. Ligterink-Griffioen nog lang zou wonen.

Tijdens genoemde verbouwing wordt ook de meelschuur aan de Meerwegzijde gebouwd. Op de zolder werd het meel opgeslagen. Aan de Angsteltkant van de zolder sliepen de knechts. Onder de schuur werd een kelder met stahoogte aangelegd. In de kelder was een gemetselde

eierbak aanwezig. In deze bak werden eieren na te zijn gekneusd onder de kalk gezet. Een mengsel van kalk en gebluste kalk/waterglas. Deze methode werd gebruikt om eieren in te kopen als ze goedkoop waren. Onder de kalk konden ze weken/maanden goed worden gehouden. Zoals bekend gebruikt iedere bakker veel eieren om deeg voor gebak te maken.

Cornelis Ligterink was een ondernemende bakker. Toen de huizen op Blomswaard in de jaren twintig werden gebouwd, wist hij dat er Amsterdammers gingen wonen. Hij liet een aantal aanbevelingskaarten drukken. Deze werden, vergezeld van een zak koekjes, bij de potentiële klanten in Amsterdam bezorgd! In Amsterdam was hij niet onbekend want met zijn Hudson automobiel ventte hij zijn waren ook in Amsterdam uit. Ook de bakkerij was inmiddels gemechaniseerd. In 1923 kreeg hij vergunning voor het plaatsen en in werking stellen van een 2 Pk electromotor. In de dertiger jaren is er sprake van de aanwezigheid van een deegmachine, een amandelmachine en een eiklutsmachine. Hij gaf de bakkerij ook een naam: De Amandelboom. Deze naam was vroeger zo bekend dat de postadressering "De Amandelboom, Abcoude", voldoende was om alle post op de juiste plek te ontvangen. De naam werd ook gedrukt op de dozen die gebruikt werden om de zelf vervaardigde chocoladeletters te verpakken. In oktober 1932 overlijdt bakker Kees op 69-jarige leeftijd. In mei 1934 overlijdt zijn echtgenote Berendina Juliana Petri. Het bakkersstokje is inmiddels

overgenomen door zoon Lambert Sander "Bep" Ligterink (geb. 1903). Bep trouwt in 1939 met Stijntje Griffioen.

Bep Ligterink loodst de bakkerij door de oorlog. Brandstof werd in de loop van de oorlogsperiode schaarser. Brood was op de bon. Voor je geld en een distributiebon kreeg je in het laatste oorlogsjaar steeds minder regeringsbrood. Dat regeringsbrood was klef, donker en smaakte vies. Klanten moesten zelf meel, eieren en boter meebrengen om iets lekkers te laten bakken voor hun verjaarspartij. Er was een groot gebrek aan gist. Dat werd opgelost door als vervanging zure melk te gebruiken.

Spoedig na de bevrijding kwam Amerikaans meel ter beschikking. Boter en suiker bleven schaars en op de bon. Het grauwe regeringsbrood werd tot begin jaren vijftig verkocht. Daarna was er weer witbrood te koop.

In 1956 werd de eerste hete-luchtoven vervangen door een moderne Probat oven. Deze werd eerst met briketten gestookt en later omgebouwd voor oliestook. Deze oven bleef aanwezig tot sluiting van de winkel in 2003.

Toen Bep Ligterink in 1966 overleed, werkten ook zijn broer Aart en zijn zuster Marie Ligterink in de zaak. De dood van Bep betekende het einde van het zelf broodbakken. Er werd eerst brood betrokken van een broodfabriek. Maar de kwaliteit haalde het niet bij wat men in het dorp was gewend. Rond 1970 besloot men het brood, dat bakker Out in Ouderkerk sinds een paar jaar weer zelf bakte, te gaan verkopen.

Aart en Ton Ligterink hadden inmiddels de broodbezorging in het dorp en wijde omgeving voor hun rekening genomen. Moeder Ligterink zorgde er voor dat de winkel bleef draaien.

In 1970 besloot Ton Ligterink, die inmiddels was gehuwd, samen met zijn vrouw Lenie een kampwinkel te gaan beginnen in Winkeloord aan de Vinkeveense plassen bij Griffioen. In 1976 werd moeder Ligterink getroffen door een herseninfarct en kon de winkel niet meer bemannen. Ton en Lenie besloten de bakkerswinkel erbij te nemen. Er werd intern verbouwd en het assortiment werd uitgebreid met kaas, vleeswaren en delicatessen. Vanaf eind oktober 1976 was er gedurende enige tijd in het rechtergedeelte de Bridge Boetiek in dames-en kindermode gevestigd. In het voorjaar van 1979 werd deze ruimte, na een grondige eigenhandige verbouwing, bij de winkel getrokken als de broodafdeling.

Na ruim 25 jaar werd duidelijk dat de beide kinderen, Sander en Jennifer, hun eigen weg zouden gaan kiezen. Zij zouden geen brood meer uit eigen zaak eten.

Bakker Both is nu de laatste warme bakker in het dorp. Zowel banket als brood worden daar nog in eigen regie gebakken. De laatste plek in dorp waar 's nachts en 's morgens vroeg nog de geur van vers gebakken brood kan worden gesnoven! Sinds 01-03-2004 wordt de deegtraditie in het pand voortgezet door Giovanni en Salvatore met hun pizzeria Porta a Porta.

Opvolgings Overzicht

Sophia Frederika
Thurenholm
(1773 – 1829)

geh.

Herman Hendrik *Geils/Giels*
(1757 – 1822)

Pieter *Geils*
(1823 – 1860)

geh.

Gijsje van de Vegt
(1810 – 1900)

Sophia Frederica *Geils*
(1831 – 1916)

geh.

Roelof Hendrik Frederik
Petri
(1835 – 1914)

Barendina Juliana *Petri*
(1868 – 1934)

geh.

Cornelis *Ligterink*
(1862 – 1932)

Lambertus S. *Ligterink*
(1903 – 1966)

geh.

Stijntje Griffioen
(1912 – 2004)

Teunis Cornelis (Ton)
Ligterink

(1946)

geh.

Lenie van Alten

Wim Timmer

De Buitenplaats Hoolendregt.

Deel 2. Het ‘onnozele schaepie’ ook ontvoerd ?

In de vorige aflevering van deze kroniek verlieten wij de nog nieuwe buitenplaats Hoolendregt in de omstandigheid, dat het als buitenverblijf was gebouwd en werd gebruikt door het nog jonge echtpaar Reinier Schaep en Catharina Maria Blaeu. Zij hadden inmiddels één zoon, geboren 1696 en helaas geestelijk gehandicapt, zodat deze door de op de erfenis beluste familie als *het onnozele schaepie* werd omschreven. De Mr chirurgijn van Abcoude, Harmanus Dankelman, liet deze jongeman in een notarieële akte omschrijven als een persoon, die *buÿten syn quade buyen, die hij nu en dan hadde, de eene tyd meerder en de andere tyd minder syn verstant en oordeel was heb-*

bende.

Juist het feit dat dit gezin niet meer kinderen dan deze gehandicapte jongen had, maakte dat de familie het wel en wee van Catharina Maria niet uit het oog verloor, maar nauwlettend volgde. Dat deze familie zo geïnteresseerd was, werd niet alleen veroorzaakt door de grote kapitalen waarover Catharina beschikte, maar ook door het feit dat de moeder van Catharina in 1677 bij haar testament had bepaald dat, bij het uitsterven van haar nakomelingen, haar bezittingen zouden vererven op haar broer en zusters of hun nakomelingen. Daarvan waren nog slechts de kinderen van haar zuster, Catharina van Sanen, gehuwd geweest met Gijsbert Dommer, in leven. De overigen waren kinderloos overle-

den, van welke erfenissen – volgens mej. Van Eeghen, destijds als archivaris verbonden aan het Gemeente Archief van Amsterdam – Catharina Maria Blaeu met het leeuwendeel was gaan strijken.

Toen Reinier Schaep in 1715 de laatste adem uitblies, hield de familie dan ook het hart vast. Catharina was toen 37 jaar oud en had niemand meer nodig om over haar kapitalen te kunnen beschikken.

Zij hertrouwde in 1716 met Jan le Breton van Doeswerff, geboren in Den Haag als derde zoon van een te Den Haag gevestigde koopman, Arthus le Breton, gehuwd met Agatha van Doeswerff. Het geslacht Le Breton heeft slechts gedurende een eeuw sporen in de Nederlanden achtergelaten, beginnend met de vader van Arthus, François le Breton, heer van Glinost, die een wapen voerde: drie eikels, 2 – 1 en een staaf daartussen, kleuren onbekend. Diens zoon Arthus werd in 1629 in Den Haag

geboren, waar hij zich als koopman vestigde. Hij trouwde in 1664 met Agatha van Doeswerff en zo kwam de naam *Le Breton van Doeswerff* in gebruik. De beide eerste zonen van Arthus zijn wel volwassen geworden, doch ongehuwd overleden. Na Jan volgden nog een zoon Frans en een dochter Johanna, gehuwd met Mr Cornelis van Campen. Jan, die rond 1670 was geboren, vestigde zich in Amsterdam als koopman en heeft, na het overlijden van Reinier Schaep, diens plaats aan de zijde van Catharina Maria Blaeu ingenomen. Nog kon de familie Dommer, belust op de erfenis van Catharina, niet opgelucht ademen. Eerst geleidelijk bleek dat dit huwelijk kinderloos bleef.

Jan le Breton van Doeswerff, die de zorgen voor het beheer van Hoolendregt van Catharina had overgenomen,

komt uit de talloze akten, die hij bij de Abcoude notaris Tredee liet opmaken, naar voren als een uitermate consciëntieus beheerder van de buitenplaats en als een bijzonder rechtschapen persoon. Wanneer hij voor lasten, die op Hoolendregt zouden drukken, onterecht werd aangesproken, haalde hij oudere ingezetenen van Abcoude naar het comptoir van de notaris, om met betrekking tot deze lasten van het tegendeel te getuigen.

Anderzijds laat hij ook optekenen dat de thans bij hem inwonende dienstmaagden van respectievelijk 42 en 30 jaar oud, door hun vorige werkgever, Batholomeus de Wilde, werden achtervolgd, terwijl deze hen 's avonds in hun slaapkamer opwachtte en blijkbaar zijn naam eer aandeed. Ook liet hij vastleggen dat deze persoon in van diefstal afkomstige goederen handelde.

Eveneens in de dossiers van notaris Tredee troffen wij inzake het beheer van de buitenplaats diverse akten aan. Zo verhuurde Jan le Breton van Doeswerff de landerijen die bij de buitenplaats hoorden, in totaal 23 morgen (ongeveer 18 HA), inclusief een boerenwoning, een hooiberg en een schuur. Een speciale conditie hield in dat *twee klyne kampjes, die aan de suyd en noordsyde van de Hofsteede van de Heere verhuurder gelegen en met staketsels afgeschoten syn, aan de Heere verhuurder sullen blijven omme daeruyt te grasen voor syne paerden sooveel hem goeddunken sal, sullende het gras, dat door syne paerden niet geconsumeert werden sal, ten profyfte van de huurder wesen.*

Het gezin van Catharina ging blijkbaar nog wel eens naar de enige zuster van haar echtgenoot in Leiden. Daar maakte Catharina een nieuw testament op (1722), waarin zij haar echtgenoot en haar zoon, Martinus Schaep, ieder voor de helft als erfgenaam in de door anderen zo fel begeerde nalatenschap aanwees.

Op 2 december 1723 werd dit testament bevestigd door het overlijden van Catharina in haar huis op de Keizersgracht bij de Amstel. Op 6 april 1724 daaropvolgend werd inventaris opgemaakt van de nagelaten goederen, voor zover die aan de gehandicapte zoon toekwamen. Veertien dagen later maakte deze een testament op bij een Haarlemse notaris, ten gunste

Afb. 1: De visstek van het onnozele schaepe

van zijn stiefvader. De familie Dommer zal, voor zover zij op de hoogte van de regelingen geraakte, wel weer in rep en roer geweest zijn. Immers, het mocht toch niet zo zijn dat de formidabele kapitalen van de moeder van Catharina geheel en al in de zakken van de aange trouwde Jan le Breton van Doeswerff terecht zouden komen! Hoe het zij, slechts enkele jaren later startte deze familie een aktie "beschadiging Jan le Breton van Doeswerff", waarbij zij wisten hem heel direct te kunnen raken op zijn rechtschapenheid.

Wij geraken hiervan enigszins op de hoogte door verscheidene akten, bij notaris Tredee opgemaakt, waarbij

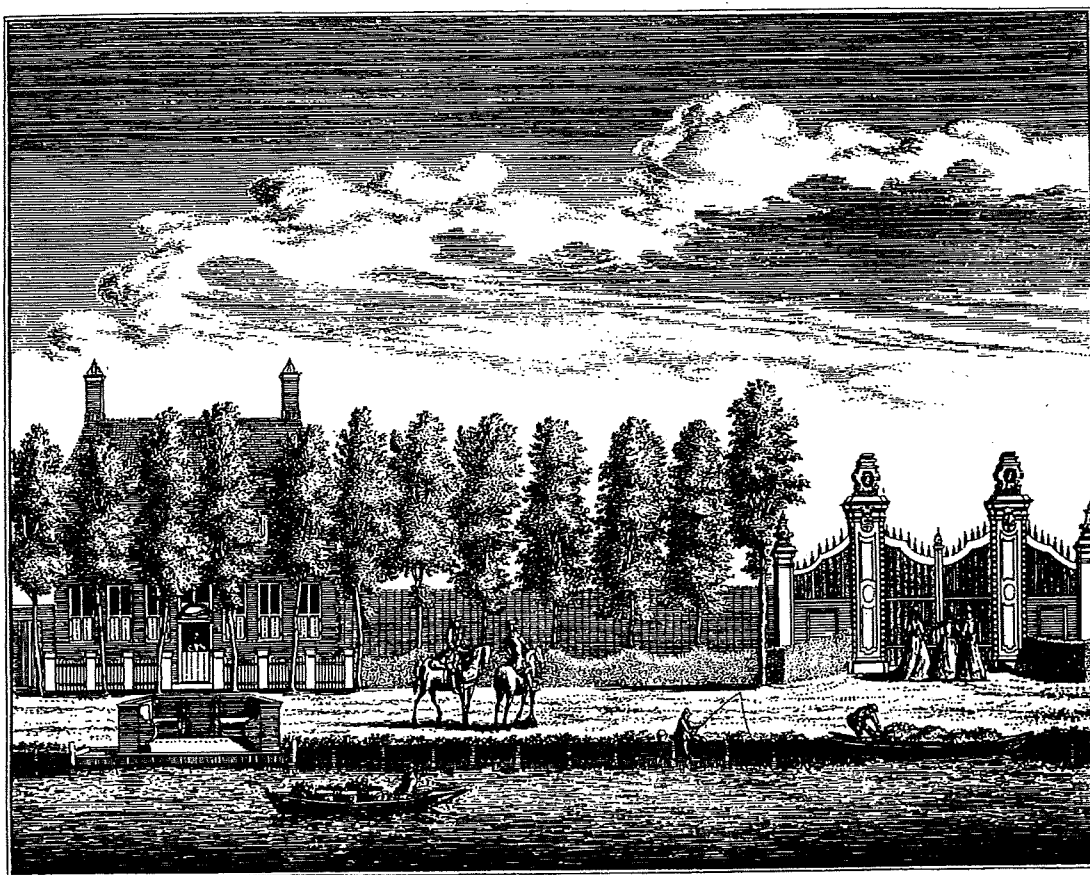
tallose personen Jan le Breton vrijpleitten van diverse aantijgingen. Zo verklaren zijn *dienstmaegt en de tuinman, de koetsier en de knegt, die alle tijdens hun dienst op Hoolendregt woonden, dat ze nimmer hebben gesien dat Martinus Schaep werd opgesloten op de buitenplaats, ja zelfs dat er geen schaduw van waarheid in deze beweerding steekt.*

Een aantal middenstanders verklaart voorts dat zij hem *regelmatig in volle vrijheyd vóór de buitenplaats hebben zien staan vissen.* (Afb. 1.)

In een andere akte wordt verklaard dat Martinus *tijdens de begrafenis van de geweene koetsier van Jan*

le Breton van Doeswerff, Jan de Pijper, te voet is meegegaan naar de kerk en weer terug en aan het begrafenismael met anderen de spijsen heeft genuttigt, ende (dat zij) nog tijdens de maelydt en daerna niets onordelyks van gemeld heerschap hadden gesien, maar ter contrarie in het bysyn van hun comparanten zijn respect en fatsoen gehouden had en sig in alle ordentelykheyd gedragen had, hetgeen sy bereid syn met solemneele eede te bekrachtigen.

De Abcouse chirurgijn Dankelman verklaart dat hij *nooyt anders heeft kunnen bemerken of bespeuren dan een teedere liefde, affectie ende toegenegenheyd en sorge van heer Jan le Breton*

Hoolendregt, appartenant a M^r. JEAN LE BRETON VAN DOESWERFF.

Hoolendregt, toebehoorende den HEER JAN LE BRETON VAN DOESWERFF.

van Doeswerff voor de *innocente jongeman*.

Blijkbaar had de aktie "beschadiging" onvoldoende effect. Immers, we lezen dat de jongeman op 28 april 1728 van Hoolendregt is weggevoerd in een koets !!

Voor de rechtschappen Jan le Breton van Doeswerff lijkt hiermee de maat vol te zijn geweest. Het komt tot contact met de familie Dommer en op 21 maart 1729 werd een ondershands contract afgesloten met vertegenwoordigers van de familie.

Nu was inmiddels in de familie Dommer een nieuwe ster aan het firmament verschenen: Mr Willem Reinier van Baerle, advocaat voor het Hof van Holland. Deze was belangrijk jonger dan Margaretha Maria Dommer, van wie hij, toen zij 62 jaar werd, in 1730 de vierde echtgenoot werd. Mej. Van Eeghen had deze persoon ook al bij andere naspeuringen in het vizier gekregen en had geen goed woord voor hem over. Bovendien beschrijft een tijdgenote hem als *wel de valsten mens die daer leeft*. Zou mej. van Eeghen kennis hebben gehad van de "aktie beschadiging" en van de kidnapping van Martinus Schaep, dan zou zij hem stellig als de kwade genius achter deze activiteiten hebben afgeschilderd.

In het ondershandse contract van 1729 werd een preciese verdeling opgemaakt van alle bezittingen van Martinus Schaep, waarbij de familie Dommer het leeuwendeel kreeg en Jan le Breton van Doeswerff, die afzag van alle rechten, voortvloeiend uit het

testament dat zijn stiefzoon in 1724 had doen opmaken, veel minder. Jan had waarschijnlijk al de helft van de nalatenschap van zijn echtgenote ontvangen en stelde zich daarmee tevreden.

Bovendien werd bepaald dat hij de buitenplaats, die bijzonder fraai was aangelegd, met alle daarbij behorende landerijen slechts in vruchtgebruik zou hebben.

Op 28 juni 1732 stierf de innocente Martinus Schaep. Hij werd in Amsterdam bijgezet in het familiegraf, waarbij niet duidelijk is of hij in Amsterdam of in Abcoude is overleden. Het was juni; hij zou op Hoolendregt gelogd kunnen zijn geweest. Voor de collaterale successie werden zijn goederen getaxeerd op bijna Fl. 170.000,- hetgeen met een factor 100 overeen zou komen met Fl. 17 mln nu. De scheiding van de nalatenschap vond op 10 januari 1738 plaats. Daarbij bleek dat Jan le Breton van Doeswerff niet met vertegenwoordigers van de familie Dommer aan tafel had gezeten, maar met enkele leden van de familie, die de overige staken onkundig hadden gelaten en zich zo de gehele nalatenschap hadden toegeëigend. Dit kon ook niet meer worden aangevochten, immers advocaat Van Baerle – die wel wist hoe zo iets geregeld moest worden – had bij het Hof van Holland finale erkenning van de overeenkomst van 1729 gevraagd, welke op 10 januari 1734 was verkregen. De bij de overeenkomst van 21 maart 1729 betrokken leden van de familie Dommer werden sindsdien aangemerkt als enige en uni-

verseele erfgenamen van Martinus Schaep.

Vele verwickelingen volgden, hetgeen opnieuw het geval was toen Jan le Breton van Doeswerff op 7 juni 1743 overleed. Zijn nalatenschap ging naar zijn zuster en naar de drie kinderen van zijn broer Frans. Tenslotte kwam de nalatenschap geheel terecht bij de enige zoon van Frans, de kunstverzamelaar Mr Alexander le Breton van Doeswerff. Alle andere familieleden, die in aanmerking zouden zijn gekomen, waren inmiddels overleden zonder nakomelingen.

Toen Alexander in 1775 ongehuwd overleed, kwam daarmee tevens een einde aan het geslacht Le Breton van Doeswerff. Erfgenamen waren vrienden, die hem *in den bloede niet bestonden*.

Hoolendregt verviel nu aan de ruzieënde familieleden Dommer, die reeds 2 1/2 maand later de bijbehorende landerijen met de boerenwoning en verdere getimmerden verkochten.

Het herenhuis zelf werd uiteindelijk 8 jaar later verkocht aan Andries Kretsman uit Amsterdam.

Voor de latere gebeurtenissen rond de buitenplaats zij verwezen naar deel 3 van deze vertelling, die waarschijnlijk in Kroniek no 19 zal worden opgenomen.

Dick Slebos.

Opdat wij blijven gedenken!

Wij zetten onze artikelenserie over slachtoffers van de gevolgen van de Tweede wereldoorlog voort met Teunis de Pijper.

Zijn dochter, Anneriet de Pijper, heeft ons de levensbeschrijving van haar vader toegezonden. Tragische bijzonderheid is dat dochter Anneriet haar vader niet bewust heeft meegemaakt. Zij werd twee dagen voor de capitulatie in Indië geboren. Haar vader werd een week later als krijgsgevangene geïnterneerd in Bandoeng en zou zijn gezin niet meer terugzien.

Mevrouw de Pijper schrijft: "Teunis de Pijper werd geboren op 18 augustus 1913 te Abcoude als zoon van Bartholomeus de Pijper en Anna Maria Blom op de boerderij Rundervreugd aan de Winkeldijk te Abcoude."

Na zijn HBS-tijd is hij in Delft elektrotechniek gaan studeren. Vervolgens is hij op 23-jarige leeftijd als elektrotechnisch ingenieur, in dienst van de BPM (SHELL) gekomen als seismoloog. Aanvankelijk werkzaam in de Verenigde Staten.

Op 27 september 1938 huwde hij met Maria Johanna Willemina Brobbel en vertrok spoedig naar Papua Nieuw Guinea. Na overplaatsing naar Noord Borneo voegde zijn vrouw zich bij hem. In 1941 werd hij overgeplaatst naar Nederlands-Indië in Pankalan Brandan, op Noord-

Oost Sumatra.

Vanwege de oorlog in Europa en de oorlogsdreiging in Azië werd hij in 1941 opgeroepen voor militaire dienst. In Nederland was hij niet in dienst geweest, omdat hij was vrijgesteld wegens broederdienst. Hij woonde inmiddels in Bandoeng op Java met zijn vrouw, die in verwachting was.

Al spoedig werd hij bevorderd tot eerste luitenant bij de afdeling luchtmacht van het Koninklijk Nederlands Indisch Leger (KNIL-Luchtmacht)

Toen de Japanners op Java begin maart 1942 het vliegveld Andir bij Bandoeng aanvielen heeft hij getracht - op het moment van mijn geboorte - de vijand tegen te houden. Helaas, de overmacht was te groot. Twee dagen na de geboorte van zijn dochter, capituleerde het Koninklijk Nederlands Indisch Leger en nog geen week later werd hij met vele anderen krijgsgevangenen gemaakt.

De Japanners zetten de krijgsgevangenen in als slavenarbeiders voor het werken in de mijnen in Japan, bij het aanleggen van wegen, vliegvelden en spoorwegen, samen met romusha's (geronselde dwangarbeiders).

Bekend is de Birma-Siam Spoorweg, maar ook dwars

door Sumatra werd een spoorlijn aangelegd, opdat de Japanse legereenheden niet meer de voor hen zo riskante tocht door de straat van Malakka hoefden te maken om naar Java te gaan. Deze spoorweg is de Pakan Baroe spoorweg.

Onder erbarmelijke omstandigheden werden ruim 68.000 mensen verscheept door de Japanners. Dit gebeurde met vrachtschepen, waarmee honderden tot duizenden tegelijk met het oorlogsmateriaal werden vervoerd. De Japanners hielden zich niet aan de internationale afspraak dat op de schepen waar burgers aan boord waren een vlag van het Rode Kruis aangebracht diende te worden.

Tijdens de zeetransporten zijn 22.000 personen hetzij door torpedering hetzij door uit-hongering, ziekte of moord overleden, dat is ca. 33%.

Een van de ruim vijftig schepen, waarmee gedurende de oorlogsjaren in Azië de krijgsgevangenen werden vervoerd, was de Junyo Maru die op 18 september 1944 werd getorpedeerd in de Indisch Oceaan op 2 graden en 53 minuten Zuiderbreedte en 101 graden en 11 minuten Oosterlengte. De torpedo's werden afgevuurd vanaf het Britse schip de Tradewind, dat voer onder gezag van de Britse commandant Maydon. De Commandant zag het schip aan voor één van de schepen waarmee oorlogsmateriaal werd vervoerd. De Rode Kruisvlag ontbrak! Om negen minuten voor vier tref-fen de torpedo's het schip en nog geen twintig minuten later is het gezonken. Dit

gebeurde vlak bij Moko Moko (even ten zuiden van Benkoelen) aan de westkust van Sumatra.

Het schip was op 14 september 1944 vertrokken uit de haven van Batavia (Djakarta, Tandjong Priok). Aan boord waren behalve het oorlogsmateriaal ook nog 6.500 Nederlandse, Britse, Australische en Amerikaanse krijgsgevangenen en Indonesische romusha's (dwangarbeiders). Bij het appel op 19 september 1944 te Padang telde men nog 880 overlevenden, 5.620 mensen hadden deze ramp niet overleefd.

Het heeft haar, en haar familie in Abcoude, goed gedaan dat

de naam van haar vader voor het nageslacht is geëerd tijdens een plechtigheid op 4 september jl. In Baambrugge werd ons Oorlogsmonument toen uitgebreid met de ontbrekende namen van inwoners van onze gemeente die ten gevolge van oorlogshandelingen in de Tweede Wereld oorlog zijn omgekomen. De naam van Teunis de Pijper staat, samen met zeven anderen op de granieten vleugelplaten, van het Monument. Het ware te wensen dat ook Teunis de Pijper, evenals de anderen, t.z.t. een straat naar zich vernoemd krijgt!

Het ligt in de bedoeling dat wij in de komende nummers

van de Angstelkroniek ook aandacht aan de andere, op het monument vermelde omgekomenen zullen besteden. Mocht u over informatie aangaande de betrokkenen beschikken dan verzoeken wij u vriendelijk contact op te nemen met ons redactielid, dhr. Wim Timmer.

*Anneriet de Pijper/
Wim Timmer*